

Den iscenesatte virkelighed

Hvor langt kan tv-stationer gå med anvendelsen af skjult kamera? Og hvor går grænsen for krænkelse af det enkelte individs rettigheder? I jagten på den gode historie overskred TV 2 klart grænserne, da det skjulte kamera blev rettet mod den københavnske hjemmepleje.

Af Dennis Kristensen, formand for FOA

Scene 1: Med et politi-logo i baggrunden fortæller studieværten 11. marts 2010: "En hjemmehjælper blev i går overfaldet af en narkoman. Efter et besøg hos en borger satte en narkoman sig pludselig ind i kvindens bil og forlangte at få udleveret medicin. Da hjemmehjælperen afviste manden, greb han hendes halstørklæde og trak til. I nødværge greb hun sin håndradio og slog manden i ansigtet, så han begyndte at bløde. Herefter slap han sit tag og stak af fra stedet."

Scene 2: En rød bil svinger 25. maj 2010 til venstre ud på Tagensvej i Københavns Nordvest-kvarter. Venstresvinget bliver foreviget af et tv-kamera gennem forruden i en bagved kørende bil. 5 uger senere indgår klippet sammen med et klip af den røde bil parkeret med tændt lys og et klip af en person, der kommer ud af en gadedør, i den første sending TV 2-optagelser med skjult kamera fra den københavnske hjemmepleje. De tre klip får følgende speakerkommentar med på vejen: Vi har også fulgt denne hjemmehjælper fra Håndværkerhaven. Her holder hun midt på arbejdsdagen parkeret meget tæt på sin egen adresse. Vi går tæt på hendes gadedør for at undersøge, om hun skulle have været taget hjem, og her støder vi bogstaveligt talt ind i hende på vej ud af døren. Hun har været i sin egen lejlighed knap en time."

De to scener har - den ikke helt præcise stillingsbetegnelse - "hjemmehjælper" som et helt centralt fælles element. Samtidig stammer de begge fra TV 2. Beskrivelsen af narkomanens overfald er hentet fra TV 2 Øst's nyheder, mens den venstresvingende bil, der deltager i en biljagt, stammer fra den landsdækkende tv-station.

En biljagt, som social- og sundhedshjælperen i den røde bil vandt, da hun ved et trafiklys fik rystet de to af hende helt ukendte mænd i den forfølgende bil af sig. To mænd, som hun bemærkede nogen tid forinden, mens hun i bil og til fods færdes mellem sine klienters boliger på dagens rute. Og som hun ikke blot bemærkede i bakspejlet, men også i skjul observerede stige ud af forfølger-bilen og følge hende til fods rundt mellem boligblokkene.

Og endelig har de to klip det til fælles, at hovedpersonerne slipper nogenlunde fra den pågældende episode. I den første scene ved under stor risiko at vælge at slå fra sig, og i den anden scene ved at køre fra de potentielle overfaldsmænd. Scene 1 har uden tvivl efterfølgende rystet hovedpersonen. Scene 2 har ikke alene skræmt hovedpersonen undervejs, men havde efterfølgende nær også kostet hende jobbet.

Scene 1 har karakter af et kort nyhedstelegram, som formentlig enten stammer fra nyhedsbureauet Ritzau eller er udarbejdet af TV 2 selv på baggrund af opringninger til Odsherred kommune, det lokale politi og måske hovedpersonen selv. Scene 2 er derimod med sikkerhed koreograferet af TV 2 selv. Tv-stationen har i denne scene ikke overladt noget til nyhedsbureauer, den ufrivillige hovedperson eller andre.

Virkeligheden kan være en svær størrelse

Hvad er så virkeligheden? At en rød bil svingede til venstre for derefter at holde parkeret kombineret med en person, som kommer ud af en dør, sådan som vi alle har set det på skærmen? Ja, naturligvis skildrer det nogle udsnit af en virkelighed, men den medfølgende speakerkommentar og måske også sammensætningen af de tre klip ændrer det, vi får serveret på et sølvfad i primetime, til at være den iscenesatte virkelighed.

Københavns kommune blev et par dage i forvejen gjort bekendt med den forestående udsendelse om forholdene på Håndværkerforeningens plejehjem. Det udløste naturligt nok tjenstlige samtaler med de ansatte, som kommunen kunne identificere ud fra de klip, som skulle indgå i Nyhederne søndag 4. juli 2010. Her blev den røde bils indehavers forklaring om flugten hjem underbygget af forklaringer fra de kolleger og den leder, som hun kontaktede telefonisk med et nødråb om hjælp. FOA deltog naturligvis som medlemmernes bisidder i de tjenstlige samtaler.

I modsætning til andre omgange med skjult kamera blev de filmede ikke hørt inden udsendelsen. FOA har tidligere med en medbragt advokat deltaget i diskussioner med tv-stationerne om, hvorvidt klipningen af skjulte optagelser var retvisende, om sløringen var i orden og meget andet.

Det sprang TV 2 over denne gang.

Umiddelbart kunne det så være forklaringen på den dybe afgrund mellem TV 2's virkelighed på den ene side og den venstresvingende social- og sundhedshjælper og FOAs virkelighed på den anden side. Den forklaring holder blot ikke. TV 2 vidste på udsendelsestidspunktet, at Københavns kommune accepterede social- og sundhedshjælperens vidneunderstøttede forklaring på flugten til privatboligen.

Og tv-stationen ligger formentlig fortsat inde med den verbale skideballe, som FOA-medlemmet efter eget og vidners udsagn gav for åben mikrofon og rullende kamera, da de to forfølgere - nu som skabsudsprungne TV 2-medarbejdere - opsøgte hende på hendes arbejdsplads 5 uger efter, at den røde bil svingede til venstre og 4 dage inden, venstresvinget rullede over skærmen. Dette interview fandt imidlertid ikke vej til skærmen.

Genmæle bør være en ret

Hermed fik social- og sundhedshjælperen ikke mulighed for at tage til genmæle i samme udsendelse, som det vist nok hedder i branche-sprog.

For mig er det helt uforståeligt, hvis retsstillingen i Danmark skal være således, at vi alle sammen skal leve med risikoen for ufrivilligt og uvidende at ende på tv-skærmen i en klipning og med kommentarer, som ensidigt udformes af redaktionen, uden at vi har ret til at fremlægge vores version, hvis vi ellers er uenige med redaktionens virkelighedsbillede. Det er der - efter min opfattelse - alt for meget Nordkorea i. Derfor bør branchen - eller om nødvendigt lovgiverne - fastlægge en ufravigelig ret for en ufrivillig hovedperson til at komme til genmæle i samme udsendelse, som den pågældende i kraft af skjulte optagelser optræder i.

Uskyldig indtil det modsatte er bevist

I denne omgang har TV 2 valgt at anvende begrænset visuel sløring og har helt undladt stemmesløring. Efter mit skøn indebærer det, at de ansatte, herunder den venstresvingende social- og sundhedshjælper i den røde bil, som privat bor mit i sit hjemmeplejedistrikt, har kunnet genkendes af rigtig mange i deres både arbejdsmæssige og private omgivelser.

Vi lever i et samfund, hvor vi alle er uskyldige, indtil det modsatte er bevist, og hvor medierne ikke er tillagt domstolskompetence.

Af denne og af flere andre grunde må de, der uvidende filmes, have krav på, at deres omgivelser i bred forstand ikke kan genkende dem på skærmen. Det er en klar svækkelse af vores individuelle retsstilling, hvis medierne som en anden domstol afgør vores skyld og afpasser sløringen af os derefter.

Hvis branchen ikke selv er i stand til at skabe regler, der forhindrer, at tv-stationerne udsætter uskyldige for at blive hængt ud i "millionoplag", så bør lovgiverne også på dette område finde en måde, der respekterer princippet om uskyld, indtil skyld er bevist.

Og så må det i mine øjne være på tide at gøre det strafbart, når tv-stationerne igen og igen "glemmer" sløringen.

TV 2 glemte det i den trailer, som i et utal af visninger på TV 2 og på TV 2 News varmede op til afsløringerne 4. juli 2010. Det glemte de også sidst, da de havde skjult kamera installeret på Bostedet Sjøelør i København, og det vil de sikkert også gøre næste gang. Der er tilsyneladende lidt for meget Kinderæg i at skulle holde styr på hele to ting på samme tid – både en nyhedsudsendelse og opreklameringen af samme. Det burde koste en mærkbar bøde og ikke bare den efterhånden præfabrikerede "det er vi sørme kede af"-bortforklaring.

Håndklædet må i ringen

FOA-medlemmets frygt for at blive overfaldet fik heldigvis ikke lov til at leve videre i de godt 5 uger, der gik, før det reelle formål med de to mænds forfølgelse af hende, blev åbenbart på skærmen.

Da hun efter at have gemt sig i hjemmet mødtes med den tilkaldte vagthavende sygeplejerske, tog hun mod til sig til at konfrontere forfølgerne, som fortalte, at optagelserne skulle bruges til en polterabend, hvorefter de forlod området. Sygeplejersken og social- og sundhedshjælperen var vakse nok til at følge efter og tage bilens nummer, og senere på aftenen kom så politiets tilbagemelding om, at bilen er indregistreret af TV 2.

Da det gik op for mig, at medlemmets forklaring holder vand, blev jeg mildest talt vred. Hvad er dog det for en moral, der hersker på TV 2, som tillader medarbejdere at lyve mennesker direkte op i deres åbne ansigt, når en skjult-kamera-operation afsløres. Det er i mine øjne at gå langt over grænsen. Selvfølgelig skal man i den situation indrømme, at man er ude i felten på vegne af TV 2. Konsekvensen af løggen var i dette tilfælde, at FOA-medlemmet kunne fastholdes i frygten for overfald. Jeg har sagt det til TV 2 på skærmen, og jeg vil gentage det her: "Det kan I sgu ikke være bekendt". Det er simpelthen topmålet af ligegyldighed overfor andre mennesker.

Det ligger tydeligvis ikke på den journalistiske rygrad at smide håndklædet i ringen og indrømme, hvor man kommer fra, når det skjulte kamera afsløres af den filmede. Derfor bør branchen gøre ærlighed og moral til en del af spillereglerne for at foretage optagelser uden de filmedes viden og tilladelse.

Sandheden eksisterer kun på skærmen

Det forhold, at Københavns kommune har erkendt, at FOA-medlemmet ikke har tilsidesat sine arbejdsmæssige forpligtelser ved at søge tilflugt for forfølgerne i sin private lejlighed, bekommer ikke TV 2 vel.

Umiddelbart er der vel kun tre muligheder i en sådan situation. TV 2 kunne vælge at lade som ingenting og undlade at genudsende klippene med den røde bil og social- og sundhedshjælperens gadedør. TV 2 kunne i stedet rette fejlen og beklage overfor såvel den filmede som overfor seerne. Endelig kunne TV 2 sætte spørgsmålstegn ved den ansattes forklaring og kommunens bevisbedømmelse.

Tv-stationen valgte 5. juli 2010 den sidste mulighed og lagde nogle i mine øjne særdeles bemærkelsesværdige kommentarer på www.tv2.dk.

Hjemmesiden fremhæver således, at det ikke fremgår af FOA-medlemmets tidsregistrering, at "hun skulle være kørt hjem, fordi hun følte sig utryg". Herre du milde Gud. Tror tv-

stationen virkelig, at den håndholdte computer med dagens kørerute også indeholder et felt til afkrydsning om eventuel forfølgelse med angivelse af tidsrum og eventuelle afværgenforanstaltninger? Det rystede og nervøse medlem orienterede under forfølgelsen den vagthavende sygeplejerske, centerchefen dagen efter og FOA to dage efter.

TV 2 meddeler samtidig triumferende, at medlemmet er kørt hjem, før hun objektivt set ville kunne følge sig forfulgt. Hun er nemlig fotograferet på vej ud af sin gadedør, før hun kunne føle sig forfulgt.

Hov, stop nu lige!

En rød bil svinger til venstre. Klip. Den samme bil holder parkeret med tændt lys. Klip. En kvinde kommer ud af en gadedør. Og speakeren fortæller, at TV 2 også har fulgt denne hjemmehjælper fra Håndværkerhaven.

Har TV 2 slet ikke fulgt efter hende? Er det ren manipulation, når vi ser, at TV 2 kører lige bagved med et kamera? Og hvordan pokker kender TV 2 det tidsrum, hun har været hjemme, hvis de ikke tidligere har kørt bag hende og derfor ved, hvornår hun slap fra dem? Speakeren siger jo klart, at TV 2 nærmer sig hendes gadedør for at finde ud af, om hun er hjemme, da hun kommer ud af døren.

Derudover peger hjemmesiden på, at den vagthavende sygeplejerske ikke kan bekræfte, at medlemmet telefonisk bad om lov til at køre hjem. Social- og sundhedshjælperen kan ikke på klokkeslæt sige, hvornår og i hvilken rækkefølge hun ringede til den vagthavende og til forskellige kolleger, men det er også helt uinteressant. Vi har siden 1910 haft spilleregler på arbejdsmarkedet, der giver en individuel ret til ikke at udføre arbejdsopgaver, der kan true liv og førlighed, og det var lige præcis, hvad ukendte forfølgere kunne gøre.

Det mest opsigtsvækkende argument for, at TV 2 stadig har ret i, at social- og sundhedshjælperen snyder og bedrager med sin arbejdstid, er dog dette: "Kommunen har endnu ikke præsenteret nogen medarbejder/leder, der kan bekræfte hjemmehjælperens forklaring".

Det argument kan kun forstås således, at sandheden først eksisterer, når den er kommunikeret på skærmen, og at enhver er skyldig, med mindre de overfor TV2-redaktionen udenfor enhver tvivl beviser deres uskyld. TV 2 skal ikke bevise, at deres tolkning af de skjulte optagelser er korrekt. Den tolkning er kommunikeret på skærmen og har derigennem opnået tilstrækkelig sandhedsværdi. Det faktum lader sig kun ændre, hvis den person, som er dømt ved tv-stationens standret, kan modbevise TV 2's tolkning på en måde, som kan opnå endnu større sandhedsværdi, når den bliver - eller hvis den får lov til at blive - kommunikeret på skærmen.

Det syn på skyld og uskyld, på adskillelsen mellem dømmende og udøvende magt, på individets retsstilling i forhold til medier og meget mere kunne man skrive en hel kronik om. Jeg tror, at jeg vil springe over og nøjes med som DSB-Harrys og Søren Pilmark på vej over Storebæltsbroen at sige: Det er en dejlig kaffe.